

1916 роках (8 рослин). До сьогодні з них збереглися три рослини. Всі дерева мають білі та жовтуваті супліддя 1-1,5 см довжиною, нудотно-солодкі, з певним, злегка неприємним присмаком. Останнє є важливою видовою ознакою. У особини, що зростає у куртині 33 за органолептичними оцінками відмічається надмірна солодкість.

У 1974 році на інтродукційно-карантинний розсадник Устимівської дослідної станції ВІР було передано з Румунії для вивчення живці 5 сортів *Morus* з супліддями біло-рожевого та темно-фіолетового кольору. Сорти поєднували крупність плодів з високими технологічними властивостями листків (крупне, м'яке, придатне для шовківництва). У 1977 році чотири зразки було висаджено у дендрологічному парку «Устимівський». Це сорти: 'Galicia', 'Olteni', 'Chine 2', 'Chine 3'. Перші два сорти ('Galicia', 'Olteni') мають біло-рожеві плоди 2-3 см довжиною. Плоди більш смачні у напівстиглому стані. При повному досяганні стають фіолетовими та набувають бузинового присмаку. Сорти 'Chine 2' та 'Chine

3' мають темно-фіолетове супліддя з більш збалансованим вмістом цукрів (органолептична оцінка).

Morus cathayana 'Koices' була інтродукована до колекції Устимівського дендропарку у 1957 році із Сталінабада (зараз Душанбе, Таджикистан). Листки яйцевидні цільні або трилопатеві з довго загостреною верхівкою при основі усічені або слабо серцевидні краї з широкими коротко загостреними або округлими зубцями зверху шорсткі знизу м'яко опушені. Черешки 1,5-3 см довжиною, опушені. Довжина тичинкових сережок 3-6 см, маточкових – до 2 см. Супліддя вузькоциліндричні білі, червоні або чорні довжиною 2-3 см.

На сьогодні у парку крім базових сортів зростає багато сіянців з цікавим поєднанням господарсько-цінних ознак, що заслуговують на подальше вивчення і використання у селекційній роботі. При цьому слід зауважити, що *M. alba* – диплоїд ($2n=28$), *M. cathayana* може бути тетра-, гекса- та октаплоїдом (56, 84, 112 хромосом), а *M. nigra* – 22-плоїд (308 хромосом).

УДК 633.11.006.83

Близнюк Б. В., аспірант

Демидов О. А., член-кореспондент НААН України, доктор с.-г. наук

Кириленко В. В., доктор с.-г. наук, головний науковий співробітник

Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

E-mail: kolomyets359@gmail.com

ВПЛИВ УМОВ ВИРОЩУВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ

Фактори природного середовища є домінуючими у вирощуванні пшениці м'якої озимої, за даними Ю. О. Тараріко в сучасному сільському господарстві агрометеорологічні ресурси використовуються лише на 40-60%. Такий стан речей вимагає розробки ефективних заходів регуляції якості зерна. Актуальність цього питання досить гостра в умовах зон Лісостепу та Полісся, що за своїм ресурсним потенціалом є регіонами для отримання зерна, відповідаючого вимогам стосовно сильних пшениць.

Сучасна наука розглядає метеорологічні фактори як невід'ємну частину моделювання процесів регуляції урожайності та якості продукції рослинництва, без урахування яких неможливе раціональне управління агроценозами. Високого значення кліматичні фактори набувають у період формування генеративних органів рослин. Прогнозуючим для визначення якості зерна може бути температурний фактор – високі температури сприяють поліпшенню якості, однак це тільки в разі нетривалої дії.

У результаті проведених досліджень встановлено, що вплив погодних умов на біохімічні та технологічні властивості зерна пшениці м'якої озимої, що висівали в зонах Лісостепу (Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН України) й Полісся (Носівська селек-

ційно-дослідна станція МІП ім. В. М. Ремесла), зазначали достатньо суттєвим і знаходився в прямій залежності від гідротермічного режиму продовж весняно-літнього періоду вегетації, особливо на завершальних етапах органогенезу. Так, максимальні показники білка у зерні пшениці зформовані у 2016/17 р. у Поліссі та – 2017/18 р. у Лісостепу, коли в період від початку молочного стану зерна до кінця воскової стиглості був відмічений підвищений температурний режим (вищий за 30 °C). У досліджувані роки (2015/16-2017/18 рр.) сорт 'Господиня миронівська' за його вмістом визначили стабільним. Меншу кількість білка відмічено в зерні пшениці у 2015/16 р., коли у період наливу зерна спостерігали прохолодну температуру з підвищеною вологістю повітря (Полісся).

Залежно від сорту, а також умов вирощування маса 1000 зерен пшениці значно варіювала. Максимальну масу найбільш сортів пшениці озимої сформували у вологих умовах Полісся у 2016/17 р. Найбільший показник маси 1000 зерен (60,9 г.) отримано у сорту 'Горлиця миронівська'

Седиментація є комплексним показником, який трактує силу зерна (борошна) та у більшій мірі залежить від умов року вирощування та сортових особливостей пшениці м'якої озимої. Стабільно високий показник її (50,5-71,3 мл)

відповідно до стандарту 'Подольська' у всіх зонах розташування досліду за роками виявлено у сорту 'МІП Княжна'.

За результатами проведених досліджень встановлено, що вплив погодних умов на накопичення клейковини у зерні пшениці м'якої озимої перебував у прямій залежності від гідротермічного режиму за часу відновлення весняної вегетації. Більшість зразків згідно з отриманими результатами перевищили сорт-стандарт, а саме

'Горлиця миронівська', 'Господиня миронівська', 'МІП Валенсія', 'Трудівниця миронівська', 'Естафета миронівська', 'МІП Княжна', 'Вежа миронівська'.

Таким чином, науково-обґрунтовані дані характеристики умов вирощування позитивно позначаються на виборі сортів пшениці озимої з більшими величинами врожайності і показниками якості зерна, які доцільно впроваджувати для певної зони застосування.

УДК 633.11:631.559:631.529

Близнюк Р. М., аспірант

Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

E-mail: bliznyuk359@gmail.com

ОЦІНКА СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ЯРОЇ ЗА СТІЙКІСТЮ ДО ЛИСТКОВИХ ГРИБНИХ ХВОРОБ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ТА ПОЛІССЯ УКРАЇНИ

Хвороби рослин є одним із основних чинників, що дестабілізують виробництво сільськогосподарської продукції. У більшості зон України грибні патогени пшениці м'якої ярої знижують урожайність та погіршують якісні показники зерна. Найбільшу шкодочинність проявляють такі листкові грибні хвороби, борошниста роса (*Erysiphe graminis* D.C. f. sp. *tritici* Marchal), бура листкова іржа (*Puccinia recondita* Rob. ek. Desm. f. sp. *tritici*) та септоріоз листя (*Septoria tritici* Rob. et Desm.). Найбільш прогресивним методом захисту рослин є селекція на стійкість до цих хвороб.

Важливо також урахувати типи стійкості, її успадкування. Завдяки використанню стійких сортів сільське господарство світу щорічно отримує прибуток, який дорівнює приблизно 30% від загальної вартості продукції, що виробляється. Крім, того, вирощування таких сортів запобігає зменшенню необхідності використання пестицидів, що має важливе значення для охорони довкілля від забруднення

Оцінку стійкості до збудників хвороб у польових умовах проводили за методикою Бабаєнц Л. Т. та ін. Індекс комплексної стійкості розраховували відповідно до методики Літуна П. П. та ін.

Результати фенологічних спостережень та їх аналіз дозволив розподілити сорти пшениці м'якої ярої за стійкістю до листкових гриб-

них хвороб: *Erysiphe graminis* D.C. f. sp. *tritici* Marchal (7-8 балів) – 'Героїня', 'Ясна', 'МІП Злата', 'Сімкода миронівська' – Лісостеп, 'Панянка' – Полісся; *Puccinia recondita* Rob. ek. Desm. f. sp. *tritici* (7-8 балів) – 'Героїня', 'Ясна', 'Granny', 'Leguan' – Лісостеп, 'Харківська 26', 'МІП Злата', 'Venera' – Полісся; *Septoria tritici* Rob. et Desm. (7 балів) – 'Харківська 26', 'МІП Злата', 'Koksa', 'Leguan' – Лісостеп, 'Струна миронівська', 'Granny', 'Панянка', 'Venera' – Полісся.

Для зони Лісостепу виокремлено сорти пшениці м'якої ярої за індексом комплексної стійкості до хвороб – 'МІП Злата' (Ii = 1,07), 'Leguan' (Ii = 1,07); за стійкістю до *Erysiphe graminis* та *Puccinia recondita* – 'Героїня' (Ii = 1,02), 'Панянка' (Ii = 1,02), 'Сімкода миронівська' (Ii = 1,02), 'Ясна' (Ii = 1,02); за стійкістю до *Erysiphe graminis* та *Septoria tritici* – 'Koksa' (Ii = 1,03).

Для зони Полісся вирізняють сорти пшениці м'якої ярої з комплексною стійкістю до хвороб – 'МІП Злата' (Ii = 1,10), 'Панянка' (Ii = 1,10); за стійкістю до *Erysiphe graminis* та *Puccinia recondita* – 'Сімкода миронівська' (Ii = 1,04).

Отже, у результаті досліджень в різних екологічних зонах вирощування виявлено, що найбільшу цінність мали сорти пшениці м'якої ярої, для яких характерним є поєднання високого індексу комплексної стійкості з індивідуальною стійкістю до окремих листкових грибних патогенів.